

Recep Zühtü Soyak (1893-1963/1966)(?)

Recep Zühtü Bey, 1893 senesinde Manastır'da (vukuatlı nüfus kayıt örneğinde doğum yeri "Filarit" olarak geçmektedir) doğmuştur. Annesi Fatma Hanım, babası İpeklioğullarından Hasan Basri Efendi'dir. 1911 tarihinde İstanbul Vefa İdadisi'nden diplomasını aldıktan sonra Beylerbeyi İhtiyat Zabiti Mektebi (Yedek Subay Okulu)'ne girmiştir. 1912'de bu okuldan ihtiyat mülazım-ı sanisi (teğmen) olarak mezun olmuştur. Balkan Harbi döneminde Batı Ordusu'nda görev yapmıştır. Savaş sırasında Filuronede Hastanesi'nde Yunanlılara esir düşmüş, yirmi günlük esaretin ardından kaçarak Selanik yoluyla İstanbul'a gelmiştir. Ardından Gelibolu Muharebeleri'ne ve Batı Trakya Geçici Hükümet Teşkilatı'na katılmıştır. 1914 senesinde ilan edilen genel seferberliğe iştirak ederek farklı kıtalarda görev aldıktan sonra Sina Cephesi muharebelerinde bulunmuştur. Bu cephedeki Üçüncü Gazze Muharebeleri sırasında Yafa civarında yaralanmıştır. 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan **Mondros Mütarekesi**'nin ardından ordudan terhis edilmiştir.

Recep Zühtü Bey, Haziran 1919 tarihinde Amasya'da bulunan Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gelerek kendi isteği ile Millî Mücadele'ye katılmıştır. O tarihten itibaren **Erzurum** ve **Sivas** kongrelerinde diğer arkadaşlarıyla birlikte yazı işlerinde hizmet etmiştir. Sivas Kongresi günlerinde Mustafa Kemal Paşa tarafından kendisine verilen özel talimat üzerine 3. Kolordu Yaveri sıfatıyla Elazığ Valisi **Ali Galip** ve arkadaşlarını takip için otomobille Malatya'ya gönderilmiştir. Ancak, bindiği otomobil yolların bozuk ve çamurlu olması nedeniyle Kangal'da bozulmuştur. Bunun üzerine bazen araba ve bazen de hayvanlarla yoluna devam ederek yolculuğunun dördüncü günü Malatya'ya ulaşabilmiştir. Recep Zühtü Bey'in buradan gönderdiği raporlar Ali Galip olayının aydınlatılmasında çok faydalı olmuştur. Recep Zühtü Bey, ardından **Temsil Heyeti**'yle birlikte Ankara'ya geçmiştir. Ankara'da yine **Mustafa Kemal Paşa**'nın isteği üzerine Ocak 1920 tarihinden itibaren Milli Mücadele'nin yayın organı olan **Hakimiyet-i Milliye**

gazetesini çıkarmaya başlamıştır. 1923 senesinin Eylül ayı sonuna kadar bu gazetenin müdürlüğünü ve sorumlu imtiyaz sahipliğini yapmıştır. Hakimiyet-i Milliye gazetesini devrettikten sonra Hakimiyet-i Milliye ve Recep Zühtü matbaaları adlarıyla kendisine ait matbaalar açmış ve uzun yıllar matbaacılıkla uğraşmıştır.

Recep Zühtü Bey, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte siyasete atılmış, dört dönem milletvekilliği yapmıştır. İlk kez, 1925 senesinde yapılan 2. dönem ara seçiminde 82 oyla Kemalettin Sami Paşa'nın yerine Sinop milletvekili olmaya hak kazanarak 12 Ocak 1925 tarihinde TBMM'ye katılmıştır. 1927 tarihinde yapılan üçüncü seçim döneminde yine Sinop'tan aday olmuş, bu kez 347 oyla milletvekili seçilmiştir. 1931 tarihindeki dördüncü seçim döneminde ise merkez kazadan 63, Boyabat kazasından 140, Ayancık kazasından 87 ve Gerze kazasından 82 oy almış, toplam 372 oyla Sinop milletvekili olmuştur. 1935 tarihli beşinci dönem seçimlerinde bu kez Zonguldak'tan aday olmuş ve 761 oyla vekil seçilmiştir. Böylece 1925-1935 yılları arasında üç kez Sinop, 1935-1939 yılları arasında ise bir kez Zonguldak milletvekili olarak dört dönem meclis çalışmalarına iştirak etmiştir.

Recep Bey, Sinop milletvekilliği boyunca Bütçe ve Memurin Muhakemat Komisyonları'nda çalışmıştır. Sinop milletvekilliğinin ilk döneminde farklı konularda yirmi önerge vermiş, memleket meseleleriyle ilgili dört kez istizada bulunmuş, dört kez de genel konular hakkında kürsüye çıkarak söz almıştır. Vekilliğinin ikinci döneminde; memleket meseleleriyle ilgili iki kez söz almıştır. Üçüncü döneminde ise yalnızca mali kanunların araştırılması için karma bir komisyon oluşturulması hakkında yapılan müzakereler sırasında konuşmuştur. Zonguldak milletvekilliği yaptığı dördüncü döneminde ise meclis çalışmalarında herhangi bir etkinliği söz konusu olmamıştır. Mecliste bulunduğu dönemde Millî Mücadele'ye Katılmayan Memurlar, Yıldız Kumarhanesi ve **Yüzellilikler** Meselesi gibi konular hakkında soru önergeleri vermiştir.

1935 tarihli genel seçimlerin hemen ardından 10 Şubat 1935 tarihinde İstanbul Çengelköy'de Fatma Medine adlı bir kadını öldürmek suçundan Üsküdar Başsavcılığı tarafından hakkında tahkikat başlatılmıştır. Bu nedenle Zonguldak milletvekili seçilmesine rağmen meclisin açılışına ve yemin törenine katılamamıştır. Ancak daha sonra İstanbul ve Üsküdar Başsavcılığı tarafından yargılamanın durdurulması üzerine 3 Haziran 1936 tarihinde yemin ederek görevine başlamıştır.

Recep Zühtü Soyak, gerek Milli Mücadele döneminde gerekse Cumhuriyetin ilanından sonra Atatürk'ün yakın çevresinde ve sofrasından hiç ayırmadığı önemli isimler arasında yer almıştır. Vekilliği döneminde dahi Atatürk'ün yurt içi gezileri ve teftişleri sırasında yanında bulunmuş ve zaman zaman gazeteci kimliği ile kendisiyle mülakatlar yapmıştır.

Soyak'ın, meclis çalışmaları dışında sivil hayatta da Cumhuriyet kazanımlarına katkısı bulunmaktadır. Örneğin 1928 tarihinde kurulan Türk Eğitim Derneği'nin kurucu üyeleri arasında yer almış, 1933 senesinde kurulan Eskişehir Şeker Fabrikası'nın yönetim kurulu üyeliğini yapmıştır.

Vukuatlı nüfus kayıt örneğinde Recep Zühtü Soyak'ın 2 Aralık 1963 tarihinde Ankara'da hayatını kaybettiği belirtilmektedir. Ancak TBMM Albümü (1920-1991) ve Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu Dosyası'nda bu tarih "1966" olarak geçmektedir. Bununla birlikte 1966 tarihinde vefat ettiğine dair herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır.

Kemal SAYLAN

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BCA, Belge No: 3-52-8.

BCA, Belge No: 9-52-8.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi (TBMM)

TBMM Tercüme-i Hal Varakası, Belge No: 54, lef. 2-3.

TBMM Seçim Mazbatası, D: 2, Sicil: 616, No: 1-2.

TBMM Seçim Mazbatası, D: 3, Sicil: 616, No: 1-3.

TBMM Seçim Mazbatası, D: 4, Sicil: 616, No: 1-4.

TBMM Seçim Mazbatası, D: 5, Sicil: 616, No: 1-5.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 2. Dönem Tutanak Dergisi

Cilt: 14, Birleşim No: 62; Cilt: 15, Birleşim No: 67; Cilt: 16, Birleşim No: 81; Cilt: 19, Birleşim No: 14; Cilt: 20, Birleşim No: 24-27; Cilt: 22, Birleşim No: 50; Cilt: 23, Birleşim No: 70-71-77; Cilt: 24, Birleşim No: 85; Cilt: 25, Birleşim No: 100-102-107-108; Cilt: 28, Birleşim No: 11-27; Cilt: 31, Birleşim No: 51-54-55-57-61; Cilt: 32, Birleşim No: 63-64-65; Cilt: 33, Birleşim No: 76-80-81.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 3. Dönem Tutanak Dergisi

Cilt: 2, Birleşim No: 42; Cilt: 12, Birleşim No: 75.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 4. Dönem Tutanak Dergisi

Cilt: 1, Birleşim No: 5.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 5. Dönem Tutanak Dergisi

Cilt:12, Birleşim No: 73.

Gazeteler

Hakimiyet-i Millîye, 18 Ocak 1923.

Milliyet, 6-7 Aralık 1929 (Gazi ve İnkılâp).

Diğer Yayınlar

GRANDA, Cemal, **Atatürk'ün Uşağı İdim**, Yazan: Turhan Gürkan, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1973.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM-IV. Dönem (1931-1935)**, Cilt 1-2-3, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1996.

ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM-II. Dönem (1923-1927)**, Cilt 1-2-3, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1994.

ÖZTÜRK, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM-III. Dönem (1927-1931)**, Cilt 1-2-3, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal, **Nutuk**, Kaynak Yayınları, İstanbul 2015.

ÖNDER, Selahattin-Oğur, Necmettin, "Eskişehir Şeker Fabrikası", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2019, s. 25-54.

TBMM Albümü (1920-2010), Cilt: 1, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

İnternet Kaynakları

<https://www.ted.org.tr/ted-hakkinda/kurucu-uyeler/> (23.02.2021).

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/recep-zuhtu-soyak-1893-1963-1966/?pdf=3411> adresinden erişilmiştir